

סוף שבוע | הקצה

עליונות, דיכוי, כוח. אלה פניה הרעילים של היהדות החדשה

מעולם לא החזיק בידי עם ישראל שילוב כזה של ריבונות ושליטה, שגם מנוצלים לדיכוי עם אחר. הלהט המשיחי, שדובר בעבר בשקט, הפך כעת למרכיב החשוב ביותר ביהדות

 מנחם קליין 22 במרץ 2023 עקוב

האם יש יהדות בלי יהודים? האם אי־שם יש ישות שקרויה "יהדות", הקיימת במנותק מיהודים בני זמן ומקום? שאלה זו אינה עוסקת במקור הסמכות של היצירה. כלומר, אין כאן עיסוק בשאלה מי הסמיך אנשים ליצור את הישות הזאת — אם זה אלוהים, כטענת המסורת, או שזו יוזמה אנושית־חברתית כטענת ביקורת המקרא. השאלה שאני מציג כאן עוסקת במצב נתון שבו קיימת כבר יהדות. מי אם לא בני אדם יצרו אותה? והאם היא יכולה להתקיים ללא יהודים, ובמנותק מהוויה חברתית קונקרטיית?

אני מבקש לטעון שלא. עובדה — היהדות המוכרת לנו במשך 2,000 השנים האחרונות היא יהדות של פוסט־בית המקדש. זו יהדות שחכמים חידשו עם חורבן המקדש (70 לספירה) וכישלון מרד בר כוכבא (132–136). למעשה, החכמים חוללו מהפכה טוטלית ביהדות. הם שינו את דרכי הפולחן, החוויה הדתית והקשר עם האל. תפילה ולימוד אינטנסיבי של כתבי קודש החליפו את הקורבנות. המהפכה הרבנית שינתה גם את הריבוד החברתי בעם היהודי. חכמים ורבנים תפסו את מקום הכהנים והלוויים כעילית חברתית. כתוצאה מכך השתנה דרמטית מסלול הכניסה לעילית. הדרך לעילית הדתית והחברתית אינה ביולוגית — לידה לאב משבט לוי — אלא תלויה במאמץ אינטלקטואלי ודתי של הפרט ובאישיותו. הנסיבות ההיסטוריות גם חוללו דה־צנטרליזציה גיאוגרפית ופוליטית. ירושלים נשארה מוקד סמלי בלבד. הסמכות הדתית אינה מרוכזת במקום אחד או בממסד דתי היררכי כפי שהיה בזמנה של הכהונה. לאחר שנת 70 אין ליהודים כנסייה ולא אפיפיור. אפילו ביהדות הרבנית אין דגם אחד של סמכות. לצד הלמדה עומדים אדמו"ר, מיסטיקן, דרשן עממי, דיין ופרופסור.

אם פני היהדות משקפים את מצב היהודים, ואם יהודים מעצבים את היהדות בהתאם לנסיבות של מקום וזמן, הרי מה שיהודים עושים במדינת ישראל הריבונית מייצר יהדות. ריבונות פירושה שליטה אפקטיבית על שטח ואוכלוסייה. ראוי אפוא שניתן את הדעת כיצד שליטה על שטח ואוכלוסייה שינו את היהדות, ובעיקר, כיצד שליטה על אוכלוסייה לא־יהודית, ובמקרה שלנו, הפלסטינית, הצמיחה יהדות חדשה.

בהיסטוריה היהודית אין תקדים לקיומה של מדינת יהודים שהיא מעצמה אזורית השולטת על עם אחר. מעולם לא החזיק בידי עם ישראל שילוב כזה של ריבונות, כוח ושליטה שגם מנוצלים לדיכוי עם אחר. ממלכת החשמונאים (140–63 לפני הספירה) לא היתה מעצמה אזורית. שליטה החשמונאי של מדינה זו, יוחנן הורקנוס הראשון, גייר את בני ממלכת אדום בשנת 125 לפני הספירה לאחר שכבש אותם. גיור המוני של הפלסטינים לא עמד ולא עומד היום על הפרק. הם אמורים להישאר מחוץ לקולקטיב היהודי.

העם היהודי תמיד היה אתנוצנטרי. הוא מאמין בעליונות של קבוצת ההשתייכות האתנית שלו על פני שאר האומות. זו תפיסה היררכית בעליל, שבה היהודי נעלה על הלא־יהודי. אבל לאורך ההיסטוריה זו היתה עליונות נטולת כוח של מדינה, ונעדרת מנגנון שליטה על הלא־יהודים. אדרבא, היהודים היו נחותים במעמדם בסדר החברתי והדתי שכוננו אימפריות ומדינות ששלטו עליהם. לעומת זאת, מבית, יהודים כתבו ופעלו בהתאם לתפיסתם את עצמם כעם נבחר. הרמב"ם הסביר שמדובר בעליונות של התורה, הדת ואורח החיים. מנגד, רבי יהודה הלוי הסביר שמדובר בקולקטיב שיש לו עליונות ביולוגית-קיומית על שאר העמים. ואילו מייסד חסידות חב"ד כתב בספר התניא על הנשמה היהודית הנעלה לעומת הנפש הנחותה של שאר האנושות. על פי תפיסות אלו, משיחיות יהודית פירושה כינון סדר עולמי חדש, שבו היהודי יממש בגלוי את עליונותו הרוחנית והפוליטית על שאר העמים. במסורת היהודית נקבע שאלוהים יכונן את הסדר הזה אי שם בעתיד הלא־ידוע. החסידות הֶעֱתִיקָה את הסדר החדש מהמציאות ההיסטורית אל התודעה הנפשית. בכך היא יצרה ספירטואליזציה (רוחניות) אקטואלית של המשיחיות, תוך ניתוק מהמציאות ההיסטורית.

ניתן להבין את התפשטותן הרחבה של גישות אלו בעם היהודי לא רק

כתיאולוגיה, אלא גם כתגובת נגד לעמדת החברות והדתות שבחסותן התקיימו קהילות יהודיות. מעמד היהודים היה נחות אפריורית. אכן, יהודים הושפעו מכל התרבויות שבהן חיו, ויחידים מילאו תפקידים בכירים במנגנונים פוליטיים ופיננסיים של המדינות שבהן גרו. אך כל עוד לא המירו את דתם הם היו "האחר", הנחות. לעתים הם הוכרחו לגור במתחם גיאוגרפי מוגדר, הגטו ותחום המושב. תפיסת העם הנבחר והנעלה ששעתו עוד תבוא סיפקה על כך פיצוי.

קולוניה מעבר לגדר

האמנציפציה, המודרנה והשתלבות יהודים בתרבות המודרנית יצרו הבנה חדשה של העם הנבחר. תפיסה זו תורגמה לשליחות אוניברסלית-חינוכית במקום העליונות המסתגרת של האורתודוקסיה. במקום יהדות מסתגרת ופסיבית ביחס לסביבה האנושית, הרמן כהן (1842-1918) ופרנץ רוזנצוויג (1886-1929), ובמידה מסוימת גם הרב שמשון רפאל הירש (1808-1888), הציעו יהדות פתוחה, אוניברסלית ושוויונית. משיחיות ללא מלך-משיח יהודי, וללא טריטוריה ושלטון על עמים אחרים. המטרה של העם היהודי, לתפיסתם, היתה להרחיב את גבולותיה הרעיוניים של היהדות לכלל האנושות. זו יהדות של תכנים ולא של נשק וכוח. בהשפעת מלחמת העולם הראשונה צידד הרב אהרון שמואל תמרת (1869-1931) בלאומיות יהודית לא-מדינית אלא מתרבתת, ודברים דומים כתב ב-1945 בקזבלנקה מכלוף אביטן (1908-1960).

גישות אלו התפתחו בזמן שחברות הרוב שבהן ישבו יהודים היו אימפריאליסטיות, קולוניאליות ומיסיונריות. אימפריאליזם מכונן מנגנוני שליטה על אזורים וחברות שמעבר לגבול או מעבר לים. קולוניאליזם מוסיף לכך את ההתנחלות באזורים אלו במטרה להנציח את השליטה על משאבי קרקע ועבודה של אוכלוסייה ילידית, ולנצלם לטובת המעצמה הכובשת. אימפריאליזם וקולוניאליזם מייצרים יחסי כוח שבהם הזר, הכובש והמתנחל נמצאים בעמדת עליונות על בני המקום, הגם שמספרית הם קטנים בהרבה ממספר הילידים. אל המתנחלים המערביים התלוו מיסיונרים. יותר מאשר המתנחלים הקולוניאליים, רצו המיסיונרים לשנות את דתם ותרבותם של הילידים. השליחות המתרבתת של המיסיונר, ואפשר להוסיף אליו את המתנחל הנאור, מצמצמת את המרחק הדתי והתרבותי בין הכובש ליליד. הם לומדים זה את שפתו של זה, מתאהבים, מתחתנים ומולידים

ילדים. הזמן והמרחק מקהים את הקשר של המתנחלים למדינת האם, ומעצימים את האינטרסים המקומיים של המתנחלים על חשבון אלו של המטרופולין הרחוקה.

יהודים השתלבו בגאווה כיחידים במנגנונים אימפריאליסטיים וקולוניאליים. הם שירתו כשרי ממשלה, אנשי כספים, מתנחלים במושבות ומעסיקי עבדים. אדווין מונטגיו (1879–1924) היה מזכיר המדינה לענייני הודו בשנים 1917–1922 כשתתיבשת זו היתה הפנינה בכתר האימפריאלי הבריטי. ליאון בלום (1872–1950) היה שלוש פעמים ראש ממשלת צרפת כשזו שלטה על שטחים נרחבים באפריקה. המחנכת האמריקאית אמה מרדכי (1812–1906), שומרת מצוות ופעילה בקהילה היהודית בריצ'מונד, וירג'יניה, היתה בעלת עבדים, ובמלחמת האזרחים האמריקאית תמכה בגלוי בקונפדרציה הדרומית. ולאורך המחצית השנייה של המאה ה-18 העסיקה משפחת גבאי מאות עבדים שחורים במטעי סוכר גדולים שהיו בבעלותה ברחבי האיים הקריביים. יהדותם היתה עובדה אישית, לא חלק מהפרויקט הקולוניאלי והמיסיונרי. לעומת זאת, את רעיון השליחות האוניברסלית אפשר לראות כמענה יהודי לרוח הזמן. זו מיסיונריות ללא מיסיון וללא כנסייה, התפשטות תרבותית במקום שליטה קולוניאלית ויחסי מרות וכוח עם עמים ילידיים.

הציונות והקמת המדינה העניקו מסגרת טריטוריאלית ומשטר לתפיסה המודרנית של עם נבחר. בן־גוריון תבע ממדינת ישראל להיות אור לגויים. תנועת העבודה דיברה על יצירת חברת מופת שוויונית. כמובן שתמיד היה פער בין תפיסתם העצמית של יהודים לבין התנהגותם, כמו שאפשר למצוא למשל בארה"ב, בקולוניאליזם המערבי ובגוש הסובייטי. אבל התודעה התקיימה יחד עם היומרה להיות הטובים ביותר ולהוות מופת לעולם הנאור. ואז הגיעו מלחמת 1967, הכיבוש וההתנחלויות.

מובן שהשליטה בפלסטינים לא החלה ב-1967. ריבונות עם רוב יהודי גדול לא יכלה לקום ללא הטיהור האתני שנעשה במלחמת 1948 ואחריה. היהדות החדשה החלה לקרום עור וגידים כבר אז. התהליך הואץ לאחר 1967 עם הקמת ההתנחלויות. הספרים יהושע, שופטים ומלכים תפסו את מקומם של נביאים שהטיפו לצדק חברתי ומשטר מוסרי: ישעיהו, ירמיהו ועמוס בין ספרי הלימוד.

בראשיתן היו ההתנחלויות גידול פרא למחצה, שטיפחו ממשלות העבודה. הממסד הממשלתי עצם עין אחת בעוד האחרת משגיחה ששיתוף הפעולה שלו עם המתנחלים יישאר חסוי. ממשלות הליכוד מאז 1977 פתחו בשמחה את שעריהן בפני קבוצות המתנחלים. מפעל ההתנחלויות התבסס בדרך המלך כמעשה מדינה. שלא כקולוניאליזם המערבי, הקולוניאליזם הישראלי נעשה במגרש של השכנים, ממש מעבר לגדר. הקירבה הגיאוגרפית בין ישראל הריבונית, המטרופולין, לבין הקולוניה, יצרה תנאים נוחים להשקעה מסיבית של המדינה והמגזר הפרטי במפעל ההתנחלויות. זהו הפרויקט הגדול ביותר והיקר ביותר שישראל יזמה מאז הקמתה והיא משועבדת לו. הקירבה הגיאוגרפית גם יצרה מתנחים ללא התנחלות. כלומר, בני משפחה, חברים ותומכים באידיאולוגיה ובפוליטיקה של המתנחלים ללא פרקטיקה קולוניאלית. הם ממשיכים לגור בשטחי 1948. בניגוד לקולוניאליזם הקלאסי, דווקא מרבית המתנחלים יצרו מציאות היברידית עם מדינת המוצא ולא עם הילידים. הם תלויים בה פיננסית ומוסדית. רבים מהם חוצים מדי יום את הקו הדמיוני בין הגדה המערבית לישראל הריבונית ובחזרה. הם שומרים על בידולם האתני מהילידים הפלסטינים, לא מתחתנים עם בנות המקום ולא לוקחים מהן פילגשים. המועצות המקומיות והעיריות שלהם נבדלות בכל מאלו של שכניהם הגיאוגרפיים. המתנחלים לא שואפים לשנות את תרבותם של הילידים, להפוך אותם לישראלים. הם, כמו גם חלק גדול מהישראלים שגרים בשטחי 1948, חוצים להשתלט על מרבית השטחים בגדה המערבית, ולמחוק את זהותם הנפרדת ואת שאיפותיהם הלאומיות של הפלסטינים.

הרחבת ההתנחלויות והפיכת הרשות הפלסטינית לקבלן משנה של ישראל יצרו במאה ה-21 משטר אחד בין הירדן לים. ההתנחלויות לא נעשות "שם", רחוק. הן חלק מ"כאן". למעשה מדובר במשטר של עליונות יהודית. מספר היהודים תחת משטר זה שווה למספר הפלסטינים או אפילו קטן ממנו במקצת. אם כן, אין טעם להמשיך להסתיר את העליונות האתנית של היהודים מאחורי סיסמת הרוב הדמוקרטי במדינה יהודית. בחוק הלאום (2018) אפשר להתגאות בעליונות יהודית ובבלעדיות לאומית. אין גם צורך בסעיף הנכד בחוק השבות, שהיה הצהרה אנטי־נאצית חשובה, כדי ליצור רוב יהודי מלאכותי. ההסכמים הקואליציוניים שואפים לבטל אותו. עליונות יהודית היא גם המענה לאתגר שמציבים הפלסטינים אזרחי ישראל. השתלבותם הגוברת במרחב הציבורי

ובשוק התעסוקה שנשלטים בידי יהודים תוך כדי הדגשת זהותם הפלסטינית-ילידית, ושיתוף פעולה שלהם עם ארגוני חברה אזרחית יהודיים, יוצרים מציאות היברידית. זו היברידיות אתנית-אזרחית. בהיותה מבוססת על אזרחות שוויונית היא מאיימת על הבסיס האתני של המשטר. בירושלים קיימת מציאות היברידית שהיא גם גיאוגרפית וגם אתנית. 40% מתושבי העיר אינם יהודים ואינם אזרחי ישראל. בשונה מהפלסטינים בגדה המערבית, בירושלים הפלסטינים הם תושבי קבע. חדירה גוברת שלהם אל שוק התעסוקה ואל מוסדות ישראליים להשכלה גבוהה ישראלים מחד גיסא, והקמת התנחלויות בשטח הפלסטיני מאידך גיסא, שמים לאל את הקביעה הקטגורית של ישראל שירושלים היא עיר יהודית. למעשה היא דולאומית.

משילות ומהפכה כערך יהודי

הריבונות, הכוח והשליטה בפלסטינים שינו את היהדות. היהדות החדשה לא עוצבה בבית המדרש כמו היהדות הקלאסית, אלא במסגרת המשטר הישראלי בכלל והשליטה על הפלסטינים בפרט. האתנוצנטריות הפכה מתודעה עצמית לשיטת פעולה, משליחות אוניברסלית לדיכוי וכיבוש. המופת המוסרי שבן-גוריון ותנועת העבודה תבעו, הומר בייצוא נשק ואמצעי שליטה וסיוע למשטרים הודניים לעקוב אחרי מתנגדיהם. עד 1967 נגררה הציונות הדתית אחרי הציונות החילונית או המסורתית. כמותה היא ייסדה קיבוצים ומושבים, ארגוני עובדים, תנועת נוער ואידיאולוגיה אנטי-חרדית. לאחר המלחמה רתמה הציונות הדתית את האקטיביזם הציוני שלה לשליטה בשטחים ובאוכלוסייה שנכבשו ב-1967. מאז הסכמי אוסלו מכון האקטיביזם הזה לשינוי הסטטוס-קוו בהר הבית ולהתנחלויות בלב אזורי מגורים פלסטיניים בירושלים, חברון ובערים מעורבות בישראל.

היהדות האורתודוקסית השתנתה בהתאם. הר הבית אינו עומד יותר מחוץ לתחום, כמתחם שאסור לגשת אליו עד אשר יחליט האל. אדרבא, יש ליישם בו את ריבונות המדינה. קבוצות בניין בית המקדש חותרות מעבר לכך. הן רוצות להפוך את היהדות מדת של פוסט-מקדש ליהדות של קדם-מקדש. עבורם ריבונות של עם ככל העמים אינה יהודית.

המשיחיות היהודית השתנתה. הספרות היהודית הקלאסית תיארה עידן משיחי שיגיע לאחר קטסטרופה ומשבר גדול, חבלי משיח ומלחמת גוג ומגוג. הקטסטרופה, חבלי משיח, היא המעבר מהעידן ההיסטורי לעידן המשיחי שמעבר להיסטוריה. לעומת זאת, המשיחיות היהודית החדשה היא תוצר של הצלחה היסטורית, השגת ריבונות יהודית והפעלת כוח על הסביבה הלא־יהודית. הרב קוק האב ראה את הציונות כפורצת דרך למשיח, ואילו בנו ותלמידיו מאמינים שהגענו אליה. לשיטתם החילוניות של הציונות היא רק לכאורה. בפועל, היא מממשת את המשיחיות היהודית. זו אינה משיחיות פרסונלית, המשיח אינו אדם, אלא תקופה שבה יש ליהודים שלטון טריטוריאלי וריבונות. גישה זו התחזקה מאוד לאחר מלחמת ששת הימים. מאפיין נוסף שלה הוא דטרמיניזם חד־כיווני. הדטרמיניזם המשיחי שולל מראש כישלון אפשרי ומספק תמריץ לדחוף את התהליך הלאה אל עבר הקצה. דטרמיניזם זה מהווה תעודת ביטוח אלוהית שבחסותה מתבצעים העצמת הריבונות היהודית והשליטה על הפלסטינים. הללו מפצים את מאמיני המשיחיות החדשה על האכזבה שהחילוניהם לא הפכו לדתיים־אורתודוקסים כמותם למרות מאמציהם הרבים "להחזיר את החילוניהם בתשובה".

במקביל לזרמים אלו פיתח מאיר כהנא גישה גזענית־כוחנית כלפי לא־יהודים בכלל והפלסטינים בפרט. עברו ועבור תלמידיו ריבונות יהודית משמעה בראש ובראשונה הפעלת אלימות בידי יהודים על מי שאינם יהודים. העתקת פעילותו מניו יורק לישראל חיברה את הכוח לריבונות והפכה את הפלסטינים ליעד, בפרט בחברון שבה יש לתומכי כהנא בסיס מוצק.

אצל חסידי חב"ד, ריבונות ושליטה על הפלסטינים משולבים עם עליונות יהודית־אתנית בהתאם למשנת מייסד החסידות ומשיחיותו של הרבי האחרון. תערובת רעילה של התפיסות הללו היא גם זו שהדליקה את האש שהבעירה את בתי חווארה, והחזירה לשם כעבור שבוע מתנחלים וחסידי חב"ד לחגוג יחד עם חיילים את פורים לצד הבתים והמכונות השרופות.

בשנים האחרונות מצטרפים אליהם חרדים, אשכנזים וספרדים. ההצלחה ההיסטורית של מדינת ישראל והשתלבות החרדים בשלטון, בחברה הישראלית ובתנועת ההתנחלות שחקו את העמדה האורתודוקסית הקלאסית הלא־ציונית.

מסייעים לכך גם המאפיינים האנטי־ליברליים והפונדמנטליסטיים של היהדות החדשה. סקרי דעת קהל מראים התאמה עקבית לאורך שנים בין רמת דתיות לעמדה נצית וגזענית. לא במקרה מגיעים כיום הביטויים הקשים ביותר של יהדות זו מרבנים הנמנים עם חוגים אלה. הם מסירים את המעטה הצדקני, המכובס והנורמטיבי לכאורה של השיח. עליונות יהודית כבר איננה דבר שיש להתבייש בו, אלא להפך. עליונות יהודית ושליטה אינם אינסטרומנטליים, מאפשרים קיום מצוות, אלא יעד בפני עצמו שיוצר מכנה משותף לכל הזרמים האורתודוקסיים. כשם שהיום קשה לדמיין הווה ועתיד יהודיים ללא מדינת ישראל, כך קשה לדמיין יהדות ללא ריבונות, עליונות יהודית ושליטה על פלסטינים.

היהדות החדשה לא מציעה לבטל מצוות ולא מוסיפה עליהן. הקבוצות הדתיות שרואות את השירות בצה"ל כחובה דתית מכלילות אותה במאגר הקיים של המצוות. היהדות החדשה מציעה רשות רבים חדשה, זהות ושייכות למנגנון ריבונות ושליטה. עבור הגרעין הקשה של היהדות החדשה, משילות ומהפכה משפטית אינן רק פרקטיקות ליברטריאנית של ממשל מרכזי, אלא מקבץ של ערכים. יחד עם "משפחה נורמטיבית", הן חלק מסל של ערכים שמרניים שהחליפו את הסוציאלי־דמוקרטיה והליברליזם המתון של האורתודוקסיה הישראלית.

הצמדת הדת למדינה אולי הפכה את הדת לשפחת המדינה כפי שטען ישעיהו ליבוביץ. אבל קרה גם ההפך. כיוון שהאזרחות הישראלית מבוססת על אתניות ומשום שהיא צמודה לדת, אין בישראל הפרדה ברורה בין דת, אתניות ומדינה. אין גם מספר משמעותי של חילונים במלוא מובן המילה. רוב היהודים בישראל נמצאים על הרצף שבין אורתודוקסיה קפדנית לאתאיזם. בספקטרום רחב זה ישנה תערובת ברמה משתנה של פרקטיקות דתיות בעיקר כחלק מטקסי מעבר, אמונה באל, רליגיוזיות, דת עממית, מסורת משפחתית ותודעה ומיתוסים היסטוריים. התפיסה הבינארית של דת ודתיים מכאן ומדינה וחילונים מכאן אינה משקפת נכונה את המציאות הישראלית.

לא במקרה עומדים במרכז היהדות החדשה צה"ל ומערכת הביטחון. הם מהווים ארגוני שליטה עיקריים על הטריטוריה והאוכלוסייה הפלסטיניות ומי שמגינים על

הריבונות היהודית. מעבר לכך, החברה הישראלית היא חברה מיליטריסטית. היא מעניקה לצבא ולמערכת הביטחון לא רק אמצעים ותגמולים חומריים מוגזמים אלא גם יוקרה ומעמד. זאת ועוד, הצבא הוא מכשיר סוציאליזציה וסוכן אזרחות. שירות צבאי נחשב ככרטיס כניסה וכהוכחה לאזרחות טובה. מי שאינם יהודים על-פי ההלכה האורתודוקסית ומשרתים בצבא נחשבים כמי שנכנסו למדינה היהודית ועברו גיור סוציולוגי. מהעבר האחר, בעיני הציבור הרחב, שירות צבאי של חרדים הוא תנאי לקבלת זכויות מלאות. עבור הציונות הדתית השירות בצבא הוא מצווה וכל פעילות ביטחונית נושאת משמעות תיאולוגית ומשיחית.

צועדים בעיוורון

הסופר א.ב. יהושע הבחין בעובדה שהמסגרת המדינתית הקולקטיבית של ישראל יוצרת טיפוס יהודי חדש שלא קיים מחוצה לה. את היהודי הזה, אפיין יהושע כיהודי שלם:

"מיהו יהודי שלם, או בלשון אחרת ומדויקת — ישראלי? זה יהודי שנשלט על ידי יהודים, משלם מסים ליהודים, חייב בסולידריות עם יהודים אחרים, נשלח למלחמה על-ידי יהודים, מפנה יהודים מבתיהם, או הולך לשמור על התנחלויות שהוא מואס בהן. בקיצור, יהודי שחי ביחסים מחייבים עם יהודים אחרים. למשל, עם הקמת מדינת ישראל נכנס היהודי הישראלי למשטר של צנע, כדי לקלוט מאות אלפי יהודים אחרים שבחרו לעלות לישראל ולהפוך את יהודיותם החלקית ליהדות שלמה — בטריטוריה ההיסטורית היהודית ובעברית, שהיא הלשון המקורית שמאחדת את כל העם".

יהושע כתב את הדברים הללו באפריל 2012. הוא שאל אז 'האם אנחנו צועדים בעיוורון פוליטי אל מדינת אפרטהייד, האם הכיבוש יהיה חלק קבוע בזהותנו... האם ימשיכו הגזענות והפוגרומים בערבים במגרשי הכדורגל... האם הקנאות הדתית תרמוס עוד חלקות יקרות בזהות הישראלית?' היום, יותר מעשור שנים מאז הוצגו, סימני השאלה הללו הוחלפו, לפחות בחלקם, בסימני קריאה. השליטה אינה נעשית מחוץ לדת במובנה הישראלי, היא חלק ממנה. עבור האורתודוקסים היא מרכיב מהותי בתיאולוגיה ובמשיחיות שלהם.

השפעתה של היהדות החדשה מורגשת גם מחוץ לישראל. היא נוכחת מאוד

באורתודוקסיה היהודית במערב ובמידה פחותה גם בזרמים הליברליים והמסורתיים, שהחברים בהם מאמצים גרסאות חזות יותר שלה דרך הזדהותם העמוקה עם מדינת ישראל. בבת־כנסת רבים אפשר למצוא את דגל ישראל לצד הדגל האמריקאי. חברי הקהילות הליברליות נוטים לצופף שורות עם בני עמם נוכח המתקפה על זהותם היהודית מצד הימין הגזעני. לעתים מתקפה זו אלימה לא רק מילולית אלא מביאה גם לאבידות בנפש. מדינת ישראל, ריבונות ושליטה של יהודים הם מקלט ומחסה לעת צרה. קשה ליהודי המערב להתנתק מישראל גם אם היא משנה את פניה. הקשר הרגשי־רומנטי שלהם לישראל, חזק ובנוי על תמיכה בריבונות יהודית שאינה מתנצלת על הכוח שהיא מפעילה, אפילו אם פה ושם האלימות הישראלית עומדת בניגוד לסולם הערכים שלהם.

יהודים פוגרסיביים במערב שלא יכולים להזדהות עם היהדות החדשה. בני הדור הצעיר, שהשוואה כבר פחות מעצבת את תודעתו, פונים לתיקון עולם. בני דור זה פעילים בהגנה על זכויות אדם בכלל וזכויות השחורים בארה"ב בפרט, ובארגונים להגנת הסביבה, זכויות בעלי חיים והפחתת זיהום האוויר. זו גרסה עדכנית לשליחות האוניברסלית של היהודים. הם דוחים את העמדת הריבונות והשליטה היהודים במוקד היהדות. במקומם הם מציעים מסגרות על־אתניות לתיקון עולם ומוסיפים להם נימוקים יהודיים.

היהדות החדשה, היהדות הישראלית יש לומר, מזהה ריבונות ושליטה מטעמה ובשמה עם עליונות יהודית ודיכוי. זו אינה רק הצדקה לריבונות, אלא גם הנחיה ליישם פרקטיקה מסוימת וקבלת אחריות להפעלתה של הריבונות ככלי לדיכוי הפלסטינים. האתגר היהודי, הן תיאולוגי והן פרקטי, הוא לכונן ריבונות יהודית ללא דיכוי. זו תהא ריבונות שראוי יהיה לכנותה יהודית. ריבונות ללא דיכוי משמעה שוויון ושותפות מלאה של לא־יהודים בריבונות. כל עוד הלאומיות היהודית קשורה ליהדות כדת ולאום היסטוריים, שוויון ושותפות של לא־יהודים בריבונות אינם פרקטיקה חילונית של חלוקת עוצמה ושלטון ותולא. אפשר כמובן לטעון נגד הגדרתה העצמית של מדינת ישראל כמדינה יהודית ולדחוף להפרידה לחלוטין מהיהדות ההיסטורית ומהתיאוריה והפרקטיקה של עליונות יהודית. הפרדה כזו תיצור אומה ישראלית שבה כל האזרחים שווים. זהו מהלך מרחיק לכת שנכשל בעבר בחברה ובבג"ץ. אפשרות אחרת שלא נוסתה עדיין היא למצוא בסיס תיאולוגי והיסטורי יהודיים לשיתוף לא־יהודים בריבונות. אתגר

זה מונח לפתחם של מתנגדי העליונות היהודית.

הכותב הוא פרופסור אמריטוס באוניברסיטת בר־אילן